ទិដ្ឋភាពមួយចំនួន ស្តីពី មេដឹកនាំ

(Some Overviews on Leaders)

ដោយៈ ឯកឧត្តមបណ្ឌិត **អ៊ុំ ប៉ុម**

ជំនួយការរាជបណ្ឌិត្យសភាកម្ពុជា

សេចក្តីផ្តើម

ជាទូទៅបើគេនិយាយពីធម្មជាតិ នៃការរស់នៅ របស់មនុស្សក្នុងសង្គមគេតែងតែជួបប្រទះនឹងមនុស្សពីរប្រភេទ ដែលមានឋានៈសង្គមខុសប្លែកគ្នា ពោលគឺ មនុស្សមួយប្រភេទមានឋានៈជាមេដឹកនាំ ហើយមនុស្សមួយប្រភេទទៀតជាអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់។ ជាធម្មតាមនុស្សទាំងពីរប្រភេទនេះតែងរស់នៅជាមួយគ្នា មានទំនាក់ទំនងគ្នា ក្រោមកិច្ចសន្យាសង្គមមួយច្បាស់លាស់។ ដោយឡែកបើគេនិយាយពីបរិមាណវិញ ក៏យ៉ាងនេះដែរ មនុស្សចាប់ពីបីនាក់ឡើងទៅជាក្រឹត្យក្រមត្រូវមានមនុស្សម្នាក់ធ្វើជាមេដឹកនាំ អាស្រ័យទៅលើការស្រុះស្រួលគ្នារបស់អ្នករស់នៅក្នុងក្រុម។ ដូច្នេះ ទាក់ទងទៅនឹងបញ្ហាមេដឹកនាំ សំណួរអាចចោទសួរឡើងថា តើមេដឹកនាំជានរណា? មានលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យបែបណា? មានអ្វីខ្លះទៅជាមុខងារ? ហើយមាននិន្នាការនយោបាយបែបណា? តើកត្តាអ្វីខ្លះដែលជម្រុញឱ្យមនុស្សក្លាយទៅជាមេដឹកនាំបាន? ខាងក្រោមនេះគឺជាចម្លើយ ឆ្លើយតបទៅនឹងសំណួរដែលបានចោទឡើងខាងលើ។

១- និយមន័យ

ពាក្យ«មេដឹកនាំ» ត្រូវនឹងពាក្យជាភាសាអង់គ្លេសថា Leader*។ ពាក្យ* Leader *ចេញមកពីកិរិយាស័ព្ទថា* to lead *ប្រែមកជាភាសាខ្មែរថា ដឹកនាំ។ អាចមានពាក្យមួយទៀតដែលប្រើជំនួសគ្នាបានគឺ* to guide *ប្រែជាភាសាខ្មែរថា នាំផ្លូវ។*

Leader<To lead or to guide

មេដឹកនាំ<ដឹកនាំឬនាំផ្លូវ

ដូច្នេះ មេដឹកនាំ គឺជាមនុស្សដែលមានតួនាទីជាអ្នកដឹកនាំឬហៅម្យ៉ាងទៀតថា ជាអ្នកនាំផ្លូវគេ។

តើដឹកនាំ ឬនាំផ្លូវគេទៅឯណា? ចម្លើយអាចឆ្លើយបានយ៉ាងនេះថា ដឹកនាំគេឬនាំផ្លូវគេឆ្ពោះទៅរកគោលដៅណាមួយ ដែលទាំងអស់គ្នាចង់បានគឺភាពសំបូរសប្បាយចម្រើនរុងរឿងនោះឯង។ ដោយឡែក បើសិនជាមេដឹកនាំស្ថិតក្នុងសភាព ជាមេដឹកនាំខាងនយោបាយផងនោះ មេដឹកនាំប្រភេទនេះត្រូវតែបរិបូរណ៍ទៅដោយចំណេះដឹងខាងទ្រឹស្តីព្រមទាំងមានសិល្បៈឬភាពប៉ិនប្រសប់ក្នុងការដឹកនាំ ធ្វើឱ្យមនុស្សទាំងអស់ជឿជាក់ ដោយក្តីស្រុះស្រួលគ្នាថែមទៀតមុននឹងឈានទៅដល់ការសម្រេចគោលដៅ។ មកដល់ត្រឹមនេះ គេអាចកត់សម្គាល់បានថា តើនរណាទៅជាមេដឹកនាំ។ ជាបន្តទៅទៀត យើងនឹងអាចយល់ដឹងបានថាតើមេដឹកនាំមានលក្ខណៈពិសេសអ្វីខ្លះ ហើយខុសប្លែកពីមនុស្សធម្មតាដូចម្តេចគិតទាំងមេដឹកនាំក្នុងអតីតកាលក៏ដូចជាក្នុងបច្ចុប្បន្នកាល។

២- លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យ

ក្នុងករណីនេះយើងអាចលើកយកមកបង្ហាញម្តងមួយៗនូវទស្សនៈពីអតីតកាលស្តីពីមេដឹកនាំរួមមាន៖ ទស្សនៈសេណូហ្វុង ស៊ីស៊ីរ៉ូ, ម៉ាគីយ៉ាវែល, មហាត្មៈ គន្ធី, ទស្សនៈរបស់ខ្មែរសម័យអង្គរក៏ដូចជាទស្សនៈសាកលមួយចំនួនក្នុងសម័យបច្ចុប្បន្នស្តីពីមេដឹកនាំ។

២.១.លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យក្នុងអតីតកាល

២.១.១-លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យតាមទស្សនៈសេណូហ្វុង (Xénophon ៤៣០-៣៥៥)

គួររំលឹកឡើងវិញថា សេណូហ្វុង គឺជាកូនទាហានដ៏សាមញ្ញម្នាក់ ដែលត្រូវបានក្រុមទាហានចំនួន មួយម៉ឺននាក់ ស្រុះស្រួលគ្នាផ្តល់ទំនុកចិត្ត ឱ្យលោកធ្វើជាមេដឹកនាំ ដើម្បីនាំផ្លូវពួកគេដកថយត្រឡប់មកប្រទេសក្រិកវិញ ក្នុងខណៈ ដែលមេទ័ពត្រូវបានសម្លាប់ដោយពួកពែរស៍ នៅលើសមរភូមិប្រយុទ្ធ។ សូមបញ្ជាក់ថា លោកបានទទួលខុសត្រូវដឹកនាំទ័ពត្រឡប់មកបុរីអាតែន (ប្រទេសក្រិក) វិញ ក្នុងចម្ងាយផ្លូវ២៤១២គីឡូម៉ែត្រ ប្រកបដោយគ្រោះថ្នាក់ ធ្លងកាត់អាកាសធាតុដ៏អាក្រក់ នៃវាលខ្សាច់ មានការដេញតាមពីសត្រូវ ព្រមទាំងខ្វះខាតស្បៀងអាហារ ហើយធ្វើដំណើរក្នុងរយៈពេល៩ខែ។ លោកបានរំលឹកពីអនុស្សាវរីយ៍ដ៏សោកសៅអស់ទាំងនោះ ក្នុងសៀវភៅជាស្នាដៃនិពន្ធមួយឈ្មោះ

ថា អាណាបាស៊ីស (Anabasis)។ ជារួមលោក សេណូហ្វុង ត្រូវបានសម្ពហភាពក្នុងក្រុម ទទួលស្គាល់ថា ជាមនុស្សម្នាក់មានលក្ខណៈ សាមញ្ញ ស្និទ្ធស្នាល ហើយត្រូវបានមនុស្សទាំង អស់ចាត់ទុកថា ជាជនគំរូម្នាក់ ប្រកបដោយ គុណធម៌ មានភាពឈ្លាសវៃ និងប៉ិនប្រសប់។ ទាក់ទងទៅនឹងលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យរបស់មេ ដឹកនាំលោកបានកំណត់យ៉ាងដូច្នេះថា មេ ដឹកនាំជាមនុស្សប្រកបដោយគុណធម៌ និង មានភាពទៀងត្រង់។ លោកបានអះអាងបន្ត ទៅទៀតថា មិនមែនមនុស្សណាក៏អាចធ្វើជា មេដឹកនាំបានទាំងអស់គ្នានោះទេ ប៉ុន្តែមេ ដឹកនាំ គឺជាអ្នកដែលចេះបញ្ជា។ ទន្ទឹមនឹងនេះ មេដឹកនាំក៏ជាមនុស្សដែលគេទាំងអស់គ្នា ទទួលស្គាល់ថា ជាអ្នកខ្ពង់ខ្ពស់គួរឱ្យគោរព ថែមទាំងប៉ិនប្រសប់និយាយបញ្ចុះបញ្ចូល និង ចេះធ្វើឱ្យគេជឿជាក់។ មិនតែប៉ុណ្ណោះ មេ ដឹកនាំជាមនុស្សដែលចេះគិតគូរពីផល ប្រយោជន៍រួម និងជួយការពារផលប្រយោជន៍ របស់មនុស្សស្ថិតនៅក្រោមបង្គាប់។ មេដឹកនាំ ក៏ជា មនុស្សដែលមានគុណធម៌អាចជំនះបាន នូវសភាវគតិ និងតណ្ហា មិនសមស្រប ទាំងឡាយរបស់ខ្លួន។ ជាចុងក្រោយលោក បានសង្កត់ធ្ងន់ថា មេដឹកនាំជាអ្នកដែលមិនប្រើ អំណាចចាប់បង្ខំទៅលើអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់ បានន័យថា ត្រូវធ្វើយ៉ាងណាឱ្យអ្នកទាំងនោះ ធ្វើតាមប្រកបដោយក្តីគោរព[1]។

២.១.២- លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យតាមទស្សនៈរបស់ ស៊ីស៊ីរ៉ូ (Cicero ១០៦-៤៣)

លោកត្រូវបានគេចាត់ទុកថា ជា ទស្សនវិទូ ជាអ្នកនយោបាយ ជារដ្ឋបុរស និង ជាវាគ្មិនមួយរូបប្រចាំទីក្រុងរ៉ូម នាសម័យ នោះ។ ក្នុងមួយជីវិតរបស់ខ្លួន លោកបានលើក ឡើង នូវគំនិតនយោបាយជាច្រើនទាក់ទងទៅ នឹងច្បាប់, ចៅក្រម, រដ្ឋនិងរូបភាពរបស់រដ្ឋ ព្រមទាំងលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យរបស់មេដឹកនាំរដ្ឋ។ តាមទស្សនៈរបស់លោក មេដឹកនាំត្រូវមាន លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យ៥យ៉ាងពោលគឺ ជាមនុស្ស ឆ្លាតវៃមានគតិបណ្ឌិត មានយុត្តិធម៌ចំពោះ អ្នកនៅក្រោមបង្គាប់ មានពាក្យសម្តីគួរឱ្យកក់

[1]- សូមមើល អ៊ុំ ប៉ុម *ប្រវត្តិគំនិតនយោបាយបស្ចិម ប្រទេស* គ្រឹះស្ថានបោះពុម្ពផ្សាយអង្គរ ឆ្នាំ២០០៨ ទំព័រ ២៤-២៥។

ក្តៅ ព្រមទាំងបានធ្វើងកាត់ការរៀនសូត្រលើមុខវិជ្ជាស្តីពី ច្បាប់និងរដ្ឋថែមទៀតផង[២]។

២.១.៣- លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យតាមទស្សនៈម៉ាគីយ៉ាវ៉ែល (Machiavel ១៤៦៩-១៥២៧)

លោកត្រូវបានគេទទួលស្គាល់ថាជាទស្សនៈវិទូនយោបាយ ជាប្រវត្តិវិទូ ជាអ្នកទ្រឹស្តីខាងសង្គ្រាម ហើយក៏ជាស្ថាបនិកខាងវិទ្យាសាស្ត្រនយោបាយ។ ទាក់ទងទៅនឹងការដឹកនាំរដ្ឋ លោកបានអះអាងថា ដើម្បីធានានូវឯកភាពរដ្ឋនិងធ្វើឲ្យរដ្ឋមួយខ្លាំងក្លាទៅបានរដ្ឋនោះត្រូវមានអ្នកដឹកនាំមួយរូបមានឈ្មោះថា «សម្តេច»[3] ដែលជាអ្នកដឹកនាំដ៏ខ្លាំងពូកែជានាបាននូវឯកភាពអំណាចនិងឯកភាពរដ្ឋហើយសម្តេចត្រូវមានលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យ៧ប្រការះ

- លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី១៖ ត្រូវប្រកាន់យកនូវភាពប្រាកដនិយមធ្វើជាគោល។ បានន័យថា ត្រូវគិតពីអ្វីដែលកំពុងតែធ្វើមិនត្រូវជឿទុកចិត្តទៅលើអ្វីដែលគេនិយាយប្រាប់នោះទេ ត្រូវពិនិត្យសង្កេត និងតាមឃ្លាំមើលជាប់ជានិច្ច។ ពេលមានអ្វីកើតឡើងមិនត្រូវស្ទន់ស្ទាពេកទេ ត្រូវចាត់ទុកដូច ជារឿងធម្មតា មិនត្រូវធ្លាក់ក្នុងសន្តិភាពនិយម ហើយក៏មិនត្រូវជឿខ្លួនឯងឱ្យហួសហេតុពេកដែរ។
- លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី២៖ មេដឹកនាំត្រូវមានអត្តទត្ត គឺការស្រឡាញ់ខ្លួនក៏ដូចជាលើកតម្កើងខ្លួនផងដែរ ពីព្រោះធម្មតាមនុស្សតែងតែគិតគូរពីផលប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន ហើយចេះលើកតម្កើងខ្លួនឯងដោយការបង្ហាញឱ្យគេស្គាល់តាមរយៈសកម្មភាពឬតាមស្នាដៃរបស់ខ្លួន។ ម្យ៉ាងទៀត ជាមួយមជ្ឈដ្ឋានអាក្រក់ យើងមិនអាចយកអ្វីដែលល្អ ទៅប្រើប្រាស់បានទេ។ ដូច្នេះសុខចិត្តធ្វើចិត្តឱ្យកាចសាហាវ ប្រសើរជាងធ្វើចិត្តជាអ្នកល្អ ពីព្រោះថាកាចសាហាវធ្វើឱ្យមនុស្សពាលតិចតួចឈឺចាប់ហើយបើសន្តោសវិញនឹងនាំឱ្យសង្គមជាតិឥតសណ្តាប់ធ្នាប់ ហើយជាចុងក្រោយធ្វើឱ្យប្រជាជនរងទុក្ខវេទនា។

[២]- ដ.ឯ.ម. ទំព័រ៦៧

[៣]- ពាក្យនេះត្រូវបានបណ្ឌិត យូគិមទូយ អ្នកបកប្រែសៀវភៅ តម្រូវទៅតាមពាក្យអង់អគ្លេស ថា Prince ។

- លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី៣៖ មេដឹកនាំត្រូវចេះគន់គូរមើលពីការយកមនុស្សមកប្រើប្រាស់ត្រូវសួរខ្លួនឯងថា តើមនុស្សនោះអាចបំពេញអ្វីខ្វះដល់យើង។ ទាក់ទងទៅនឹងរឿងនេះដដែល លោកបានពន្យល់ថា អ្នកដែលដង្ហែយើងឬបម្រើយើងដោយឥតលោភលន់ត្រូវផ្តល់ដំរង្វាន់ដល់គេនិងស្រលាញ់គេ។ បើចង់បានមនុស្សមកធ្វើជាទីប្រឹក្សាត្រូវរកមនុស្សដែលដាច់តែឯងមិនពាក់ព័ន្ធនឹងអ្នកដទៃពីព្រោះមនុស្សប្រភេទនេះអាចជួយយើងពេលមានអាសន្ន។ ផ្ទុយទៅវិញអ្នកដែលមិនពាក់ព័ន្ធនឹងយើង ក្នុងគោលការណ៍អ្វីមួយ គួរកុំយកមកប្រើ ព្រោះមនុស្សប្រភេទនេះគិតផលប្រយោជន៍គេជាងផលប្រយោជន៍យើង។ បើពេលមានអាសន្ន អនក្រផងនោះគេនឹងបំផ្លាញយើងតែម្តង។ សូវធ្វើឱ្យគេខ្លាចនិងគោរពយើងជាជាង ឲ្យគេស្រឡាញ់យើង[4]។
- លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី៤៖ ក្នុងការអនុវត្តការងារយើងមិនត្រូវចាប់អារម្មណ៍ទៅលើអ្វីដែលល្អ អ្វីដែលអាក្រក់នោះទេ ប៉ុន្តែត្រូវចេះប្រើប្រាស់នូវសកម្មភាពទាំងពីរកាលណាកាលៈទេសៈ តម្រូវឱ្យពីព្រោះការសម្រេចគោលដៅបញ្ជាក់ពីមធ្យោបាយដែលយើងយកទៅប្រើប្រាស់បានន័យថាគេមិនខ្វល់ខ្វាយសួរនាំយើង ពីមធ្យោបាយយកមកប្រើប្រាស់នោះទេ សំខាន់ គឺគេកត់សម្គាល់តែទៅលើការសម្រេចបានគោលដៅនោះប៉ុណ្ណោះ ដែលជារឿងចាំបាច់។
- លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី៥គឺភាពប៉ិនប្រសប់៖ លោកបានលើកឡើងថា មេដឹកនាំត្រូវមានភាពប៉ិនប្រសប់ ពោលគឺចេះប្រើល្បិច ពីព្រោះអ្វីៗទាំងអស់តែងតែមានភាពតានតឹងមុននឹងទៅដល់គោល

[4] - សូមមើល នីក្កូឡូ ម៉ាកាវែល្លី «សម្តេច» ប្រែពីភាសាអង់គ្លេស មកជាភាសាខ្មែរដោយបណ្ឌិត ឃូ គិមទូយ ឆ្នាំ ១៩៩៦ ទំព័រ៥៦, ៥៧, ៨៩, ៩០។

ដៅ។ ល្បិចឬភាពប៉ិនប្រសប់ដែលលោកចូលចិត្តឲ្យប្រើប្រាស់ជាងគេគឺ «បំបែកបំបាក់ដើម្បីត្រួតត្រា»។

- លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី៦៖ ត្រូវចេះដើរតួពោលគឺត្រូវចេះលាក់នូវអាថ៌កំបាំង ឬចេះលាក់ពុតយ៉ាងប៉ិនប្រសប់[៥]។
- លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី៧ ត្រូវមានអំណាច ឬអានុភាព៖ ត្រូវមានអំណាចឬអានុភាពទៅលើអ្នកដទៃពោលគឺត្រូវមើលខ្លួនឯងស្ថិតនៅពីលើគេទាំងអស់។

គួរកត់សម្គាល់ថា លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យដែលលើកឡើងដោយលោក ម៉ាគីយ៉ាវែល បើគិតពីគុណធម៌គឺពុំសូវជាមានប៉ុន្មានទេ ពីព្រោះអ្វីៗទាំងនោះភាគច្រើនគឺស្ថិតនៅលើកាលទេសៈនិងសង្គមបរិយាកាសតម្រូវឱ្យហើយពេលខ្លះ ហាក់ដូចជាធ្លាក់ទៅក្នុងសភាពអត្តទត្ថទុទិដ្ឋិនិងក្នុងលក្ខណៈ «ធ្មិនត្រង់ណាធីត្រង់នោះ» ឬ «ធ្មិនក្បាលស៊ីក្បាលធ្មិនកន្ទុយស៊ីកន្ទុយ» ថែមទៀតផង។

២.១.៤- លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យតាមទស្សនៈរបស់មហាត្មៈគន្ធី (Mohatma Gandhi) ១៨៦៩-១៩៤៨)

ដូចដែលលោក អាល់ប៊ើត អាញស្តាញ (Albert Einstein) បានពោលបញ្ជាក់ស្រាប់មហាត្មៈគន្ធី គឺជា «មហាបុរសក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រនយោបាយរបស់ប្រទេសឥណ្ឌា។ គាត់បានប្រើនូវកលវិធីដែលពោរពេញទៅដោយធម៌អហិង្សាយ៉ាងពិតប្រាកដ សម្រាប់ការតស៊ូដើម្បីរំដោះប្រជាជនចេញពីការជិះជាន់របស់ពួកអាណានិគមហើយសម្រេចបានដោយកម្លាំងនិងការលះបង់ដ៏ធំធេងរបស់ខ្លួនក្រោមឥទ្ធិពលសីលធម៌ដែលគាត់បានប្រើសម្រាប់មនុស្សជាតិនៅក្នុងពិភពលោកដ៏ស៊ីវិល័យមួយនេះ»[៦]។ ទាក់ទងទៅលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យរបស់មេដឹកនាំគេឃើញមានទស្សនៈជាលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យចំនួន៦ រួមមាន ៖

- លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី១៖ ត្រូវចេះគ្រប់គ្រងសរីរាង្គវិញ្ញាណទាំងអស់តាមរយៈការ

---

[៥]- សូមមើល នីក្កូឡូ ម៉ាកាវែល្លី «សម្ដេច» បកប្រែពីភាសាអង់គ្លេសមកជាភាសាខ្មែរ ដោយបណ្ឌិត ឃូ គិមទូយ ឆ្នាំ១៩៩៦ ទំព័រ៩៥។

[៦]- មហាត្មៈ គន្ធី ជីវិត និងគំនិត បកប្រែដោយឡេង ចិន្តា គ្រឹះស្ថានបោះពុម្ពផ្សាយ Idea Book ឆ្នាំ២០១៣ ទំព័រ៨។

អត់អាហារ ពីព្រោះការអត់អាហារនឹងធ្វើឲ្យចិត្តកាន់តែបរិសុទ្ធឡើង។

- *លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី២៖ មិនលួចប្លន់ក្រៅពីការដណ្ដើមយកទ្រព្យសម្បត្តិអ្នកដទៃដោយកម្លាំងបាយឬដោយអំណាច ការលោភលន់ អត្តទត្ថភាព ការមិនធ្វើទាន ការចង់បានរបស់ដែលមិនត្រូវការភ្លាមៗ គឺជាបាបធម៌ ជាអំពើប្លន់។ លោកបានលើកឡើងយ៉ាងដូច្នេះថា «ខ្ញុំយល់ថាយើងជាចោរតាមបែបណាមួយបើសិនជាខ្ញុំយករបស់អ្វីមួយដែលខ្ញុំមិនត្រូវការប្រើប្រាស់ភ្លាមៗមកទុកជារបស់ខ្លួនផ្ទាល់ខ្ញុំលួចវាពីអ្នកដទៃទៀត»។*
- *លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី៣ មិនចង់បានទ្រព្យសម្បត្តិអ្នកដទៃ៖ ការមិនចង់បានទ្រព្យសម្បត្តិអ្នកដទៃជាគំនិតហើយសកម្មភាពជាការចាំបាច់។ តាមទស្សនៈរបស់លោក មនុស្សមានទ្រព្យច្រើនគ្រាន់តែជាអ្នកទទួលគ្រប់គ្រងប៉ុណ្ណោះ មិនមែនជាម្ចាស់នៃទ្រព្យសម្បត្តិនោះឡើយ។ គេត្រូវចេះប្រើប្រាស់វាឱ្យបានសមស្របសម្រាប់មនុស្សជាតិ និងសុខុមាលភាពសង្គម។*
- *លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី៤ មិនភ័យខ្លាច៖ ការមិនភ័យខ្លាចជាសញ្ញាមួយនៃភាពអង់អាចក្លាហាន។ ផ្ទុយទៅវិញការភ័យខ្លាចជាលទ្ធផលនៃការមន្ទិលសង្ស័យឬការមិនច្បាស់លាស់របស់មេដឹកនាំ។*
- *លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី៥ មិនប្រកាន់វណ្ណៈ៖ ការប្រកាន់វណ្ណៈជាអំពើប្រឡាក់ប្រឡូសមួយនៅក្នុងសង្គម។ ដូច្នេះមនុស្សគ្រប់រូបត្រូវមានករណីយកិច្ចលុបបំបាត់វាចោល។ ប៉ុន្តែគេមិនគប្បីយល់ច្រឡំឬប្រែក្លាយការបែងចែកការងារនូវក្នុងសង្គម ទៅតាមសមត្ថភាពម្នាក់ៗថាជាការបែងចែកវណ្ណៈឡើយ។ លោកប្រឆាំងទៅនឹងការរើសអើងវណ្ណៈជាពិសេសទៅលើក្រុមមនុស្សដែលគេចាត់ទុកថាថោកទាបគួរឱ្យខ្ពើមរអើមនិងមិនអាចប៉ះពាល់បាន* (The untouchables) *ដូចជាអ្នកបោសសំរាម ប្រមូលសំរាមជាដើម។*

- *លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី៦ ប្រកាន់យកអំពើអហិង្សា៖ តាមទស្សនៈរបស់លោក អំពើអហិង្សាគឺជាច្បាប់របស់មនុស្ស។ រីឯអំពើហិង្សាគឺជាច្បាប់របស់សត្តិរច្ឆានឬនិយាយម្យ៉ាងទៀតថា អហិង្សាជាមធ្យោបាយហើយសច្ចធម៌គឺជាគោលដៅ។ មិនត្រូវធ្វើឲ្យអ្នកដទៃមានរបួសដោយអំពើហិង្សាទាំងបីនោះគឺ ហិង្សាផ្នែកគំនិតហិង្សាផ្នែកពាក្យសំដីនិងហិង្សា ផ្នែកសកម្មភាព។ ត្រូវប្រកាន់ខ្ជាប់នូវអំពើអហិង្សា រួមមានការស្រឡាញ់ ការអាណិតមេត្តា ការមិនភ័យខ្លាច និងការមិនធ្វើសហប្រតិបត្តិការ[7]។ រូបភាពនៃអំពើអហិង្សាចុងក្រោយនេះត្រូវបាន មហាត្មៈ គន្ធី យកមកប្រើប្រាស់ ដើម្បីដឹកនាំប្រជាជនឥណ្ឌា ទាមទារឯករាជ្យពីពួកអាណានិគមអង់គ្លេសរហូតទាល់តែបានសម្រេចជោគជ័យ ក្នុងឆ្នាំ១៩៤៧។*

២.១.៥- លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យតាមទស្សនៈខ្មែរសម័យអង្គរ

គួររំលឹកឡើងវិញថា សម័យអង្គរបានចាប់ផ្តើមពីឆ្នាំ៨០២ រហូតដល់ឆ្នាំ១៤៣១។ ជាលក្ខណៈទូទៅសម័យអង្គរ ត្រូវបានប្រវត្តិវិទូចាត់ទុកថាជាសម័យកាលមួយដ៏រុងរឿងក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជា។ ក្នុងសម័យនេះ ខ្មែរយើងបានប្រកាន់យកយ៉ាងខ្ជាប់ខ្ជួននូវលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យ១០ ប្រការសម្រាប់អប់រំមនុស្សទូទៅ ដើម្បីចង់ឱ្យពួកគេក្លាយទៅជា មេដឹកនាំដ៏ល្អប្រពៃរបស់ចក្រភពនេះ[៨]។ លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទាំង១០ប្រការ នោះរួមមាន៖

- *លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី១ គឺធ្វើទាន៖ មេដឹកនាំត្រូវចេះធ្វើទានជាសម្ភារៈនិងស្មារតី ចំពោះប្រជារាស្ត្ររបស់ខ្លួន ដើម្បីឱ្យពួកគេមានធនធានសម្ភារៈនិងស្មារតីគ្រប់គ្រាន់ប្រកបដោយកិត្តិយសនិងសេចក្តីថ្លៃថ្នូរ។*
- *លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី២ គឺរក្សាសីល៖ មេដឹកនាំត្រូវប្រកាន់ខ្ជាប់នូវសីល៥ ក្នុង*

---

7 - *សូមមើលសុខសាធកំណាប់សីលធម៌គ្រឹះស្ថានបោះពុម្ពផ្សាយអង្គរបោះពុម្ពលើកទី២ ឆ្នាំ២០១២ ទំព័រ ៩៦-១០២។*

៨ - *គេអាចហៅថា «ទសពិធរាជធម៌» ក៏បាន។*

ជីវិតប្រចាំថ្ងៃរបស់ខ្លួនគឺ ការមិនប្រមាថ ឬសម្លាប់ជីវិត ការវៀរចាកនូវអំពើលួចប្លន់ អំពើប្រព្រឹត្តខុសក្នុងកាម (បៀតបៀនទៅលើកូនប្រពន្ធអ្នកដទៃ) មិនប្រព្រឹត្តអំពើកូតករកុហក និងអំពើមិនត្រេកត្រអាលទៅលើគ្រឿងស្រវឹង។ ទន្ទឹមនឹងនេះក៏ត្រូវប្រកាន់ខ្ជាប់នូវព្រហ្មវិហារធម៌ទាំងបួនគឺ មេត្តា ករុណា មុទិតា ឧបេក្ខា[១]។

- លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី៣ គឺបរិច្ចាគះ ជាតិជាមេដឹកនាំត្រូវចេះចែករំលែកនូវទ្រព្យសម្បត្តិដែលខ្លួនមានដើម្បីជួយសង្គ្រោះចំពោះជនក្រីក្រលំបាកវេទនា ក៏ដូចជាជួយឧបត្ថម្ភចំពោះប្រទេសជាតិ។
- លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី៤ គឺអាជ្ជវៈះ មេដឹកនាំត្រូវមានចិត្តស្មោះត្រង់ទៀងត្រង់មិនវៀចវេរក្នុងការបម្រើជាតិមាតុភូមិនិងប្រជាពលរដ្ឋមិនកេងប្រវញ្ចន៍ទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ជាតិនិងប្រជាជន។
- លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី៥ គឺមទ្ទវៈះ មេដឹកនាំ ត្រូវមានអាកប្បកិរិយា ពាក្យសម្តី ឱ្យបានទន់ភ្លន់សុភាពរាបសា និងថ្លៃថ្នូរ។
- លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី៦ គឺតបះ មេដឹកនាំត្រូវចេះរម្ងាប់អារម្មណ៍ ដុសខាត់គំនិតឱ្យល្អផូរផង់ វៀរចាកនូវអវិជ្ជាដែលជាប្រភពនាំមកនូវសេចក្តីទុក្ខ។
- លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី៧ គឺអក្កោធនះ មេដឹកនាំមិនត្រូវមានចិត្តក្រេវក្រោធក្តៅក្រហាយចំពោះអ្នកដទៃ បង្កជាកំហឹងជាអំពើសងសឹកគ្នាធ្វើឱ្យបែកបាក់សាមគ្គីផ្ទៃក្នុង។
- លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី៨ គឺអវិហឹសាះ មេដឹកនាំត្រូវប្រកាន់ខ្ជាប់នូវអំពើ អហិង្សា ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហា។
- លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី៩ គឺខន្តីះ មេដឹកនាំត្រូវមានអំណត់ព្យាយាមក្នុងការបំពេញភារកិច្ចនិងដំណោះស្រាយបញ្ហាធំៗរបស់ប្រទេសជាតិ។

[១] - មេត្តាះ សេចក្តីអាណិតស្រឡាញ់, ករុណាះ សេចក្តីសន្តោសប្រណី, មុទិតាះ ការត្រេកអរចំពោះសេចក្តីសុខអ្នកដទៃ, ឧបេក្ខាះ សេចក្តីស្រឡាញ់រាប់អានស្មើៗគ្នា។

- *លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទី១០ គឺអវិរោធនះ មេដឹកនាំត្រូវគោរពច្បាប់របស់ប្រទេស ឲ្យបានភ្ជាប់ខ្លួននិងមិនបំពានទៅលើច្បាប់ទាំងនោះ។ ត្រូវចាត់ទុកច្បាប់ធំជាងបុគ្គលនិងត្រូវបានគោរពដោយស្មើភាព។*

លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យទាំង១០ ដូចបានរៀបរាប់មកខាងលើមានឥទ្ធិពលពីព្រះពុទ្ធសាសនាដែលខ្មែរធ្លាប់បានគោរពបូជានាពេលនោះ ម៉្លោះហើយប្រជាជនច្រើនមានជំនឿថាបើមេដឹកនាំគោរពបានយ៉ាងម៉ត់ចត់ នោះប្រទេសជាតិនឹងទទួលបាននូវសេចក្តីសុខចម្រើនគ្រប់ប្រការ។

២.១.៦- លក្ខណៈវិនិច្ឆ័យសម័យបច្ចុប្បន្ន

តាមទស្សនៈសម័យបច្ចុប្បន្ន មេដឹកនាំត្រូវមានជាបឋមនូវសុខភាពល្អបរិបូរណ៍ កាយសម្បទារឹងមាំស្រឡាញ់សន្តិភាព និងសេចក្តីសុខស្ងប់ ចេះធ្វើឱ្យប្រជាជនស្រឡាញ់ និងជឿទុកចិត្តមានឆន្ទៈនយោបាយមោះមុត មានការទទួលខុសត្រូវខ្ពស់ចំពោះសកម្មភាពការងារ។ ជាមនុស្សមានចំណេះដឹងទូទៅច្រើនមានបទពិសោធន៍ព្រមទាំងមានចំណេះដឹងខាងបច្ចេកវិទ្យាទំនើប។ ទន្ទឹមនឹងនេះត្រូវតែជាមនុស្សចេះត្រៀមបម្រុងនិងឈ្លាសវៃក្នុងនយោបាយ ឆ្លើយតបបានភ្លាមៗចំពោះសភាពការណ៍។ ជាមនុស្សមានទេពកោសល្យ និងពូកែខាងវោហារនិងជាអ្នកមានកម្មវិធីនយោបាយច្បាស់លាស់។ ជាងនេះទៅទៀត មេដឹកនាំក៏ជាអ្នកដែលចេះកំណត់គោលដៅបានត្រឹមត្រូវចេះធ្វើគំរូល្អចំពោះអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់ ចេះធ្វើសកម្មភាព ឱ្យបានល្អប្រសើរឡើង ជាប់ជានិច្ច[10] មានពេលវេលាគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីប្រមើលមើលទៅមុខមានកម្មវិធី ដឹកនាំការងារដោយចុះទៅធ្វើបង្ហាញផ្ទាល់ មិនមែនគ្រាន់តែប្រាប់ដោយប្រយោល ចេះវិនិច្ឆ័យកិច្ចការ ដោយផ្អែកលើលទ្ធផល និងប្រសិទ្ធភាព ការងារមិនមើលស្រាលបរិស្ថាន ខាងក្រៅមាន អភិបាលកិច្ចជាប់ជាប្រចាំ មានទំនុកចិត្តចំពោះខ្លួនឯងនិងអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់មានសីលធម៌វិជ្ជាជីវៈខ្ពស់ទទួលយកនូវការទិតៀន

១០- ទស្សនវិជ្ជាជប៉ុនបានលើកឡើងថា «ថ្ងៃនេះថ្មី ថ្ងៃស្អែកថ្មីជាងថ្ងៃនេះ» ទាក់ទងជាសំខាន់ទៅលើគំនិតច្នៃបង្កើតថ្មី។

កែលម្អពីអ្នកដទៃដើម្បីយកមកពិចារណាគិតគូរជាប់ជាប្រចាំចំពោះអនាគតរបស់អង្គភាព ហើយជាចុងក្រោយត្រូវតាំងខ្លួនជាអ្នកឈ្នះលើអ្វីៗទាំងអស់។ ប៉ុន្តែទោះបីជាមានយ៉ាងនេះក្តី ក៏ក្នុងសកម្មភាពបំពេញការងារច្រើនឬតិចមេដឹកនាំរមែងជួបប្រទះនឹងបរាជ័យដោយជៀសមិនផុត។ តើបរាជ័យទាំងនោះបណ្តាលមកពីអ្វី?

តាមទស្សនៈរបស់លោករីឆាដ ឌែននី (Richard Denney) ដែលជាអ្នកនិពន្ធសៀវភៅមួយឈ្មោះថា «ជំរុញទឹកចិត្តដើម្បីឈ្នះ» (Motivate towin) បានរកឃើញនូវមូលហេតុបរាជ័យ១២ យ៉ាងគឺ កង្វះភាពប៉ិនប្រសប់ក្នុងការរៀបចំព័ត៌មានឬសេចក្តីរាយការណ៍ ខ្វះឆន្ទៈដើម្បីចលនាអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់របស់ខ្លួន ខ្វះការគិតពិចារណាដោយសតិបញ្ញា (common sense) ខ្វះគំនិតច្នៃប្រឌិត ខ្វះភក្តីភាព ខ្វះការសន្តោសប្រណី មិនចេះប្រមាណ ប្រកាន់រឹងត្អឹងពេក នូវអំណាចជាមេដឹកនាំ ប្រមូលឥណទានរបស់ក្រុមយកមកគ្រប់គ្រងដោយខ្លួនឯងផ្ទាល់ បារម្ភខ្លាចថ្នាក់ក្រោមលូតលាស់ជាងខ្លួននិងដណ្តើមអំណាចពីខ្លួន មិនបង្កលក្ខណៈឱ្យអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់ មានចំណេះធ្វើ ហើយជាចុងក្រោយមិនបានដឹង ឬមើលស្រាលឥទ្ធិពលបំផ្លិចបំផ្លាញអង្គភាពពីខាងក្រៅ។

៣- មុខងាររបស់មេដឹកនាំ

ក្រៅពីលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យដែលបានរៀបរាប់រួចមកហើយ មេដឹកនាំម្នាក់ៗ គប្បីមានមុខងារចាំបាច់ត្រូវបំពេញ ដែលផ្តោតជាសំខាន់ទៅលើកម្រិតជីវភាពរស់នៅរបស់ប្រជាពលរដ្ឋ។ ជាទូទៅមេដឹកនាំគប្បីមានមុខងារសំខាន់ចំនួន៦ គឺមុខងារបង្រួបបង្រួមមុខងារវិភាគនិងវាយតម្លៃមុខងារតម្រង់ទិសមុខងារជាយន្តការមុខងារប្រមូលផ្តុំឆន្ទៈនិងស្មារតីអ្នកនៅក្រោមបង្គាប់និងមុខងារអភិបាលកិច្ច។

៣.១- មុខងារបង្រួបបង្រួម

ក្នុងឋានៈជាមេដឹកនាំត្រូវមានទស្សនៈបង្រួបបង្រួមឱ្យបានល្អរវាងក្រុមមនុស្សដែលមានតម្រូវការផ្សេងៗពីគ្នា ធ្វើឱ្យក្រុមមនុស្សក្នុងអង្គភាពដែលខ្លួនទទួលខុសត្រូវស្ថិតក្នុងឧត្តមគតិតែមួយចំពោះតម្រូវការផ្ទាល់របស់គេ។ គួរកត់សម្គាល់ថាភាពតានតឹងដែលកើតមានក្នុងអង្គភាពដែលខ្លួនទទួលខុសត្រូវគឺជាសក្ខីភាពធ្ងុះបញ្ចាំងឱ្យឃើញពី អសមត្ថភាព

របស់មេដឹកនាំក្នុងការអនុវត្តនូវមុខងារបង្រួបបង្រួម។

៣.២- មុខងារវិភាគនិងវាយតម្លៃ

នៅចំពោះមុខស្ថានភាពនយោបាយដែលកើតមានឡើង មេដឹកនាំគប្បីធ្វើការវិភាគនិងវាយតម្លៃឲ្យបានត្រឹមត្រូវ។ ជាក់ស្តែងត្រូវរកឱ្យឃើញពីមូលហេតុដែលនាំឱ្យកើតវិបត្តិនយោបាយនិងវិបត្តិសង្គម។ ត្រូវចេះប៉ាន់ប្រមាណនិងប្រមើលមើលនូវរាល់ហេតុការណ៍ដែលអាចកើតមានឡើង ដើម្បីមានវិធានការត្រៀមបម្រុងទុកជាមុន។ មេដឹកនាំដែលព្រងើយកន្តើយចំពោះហេតុការណ៍ដែលកើតមានឡើងអាចចាត់ទុកថាពុំបានបំពេញនូវមុខងារវិភាគនិងវាយតម្លៃរបស់ខ្លួនឡើយ។

៣.៣- មុខងារតម្រង់ទិស

ផ្អែកលើទិដ្ឋភាពរីកចម្រើនរបស់សកលលោក មេដឹកនាំតែងបានរៀបចំជ្រើសរើសនិងកំណត់ទិសដៅនយោបាយរបស់ខ្លួនប្រកបដោយយុទ្ធសាស្ត្រនិងយុទ្ធវិធីច្បាស់លាស់ ដើម្បីឆ្លើយតបទៅនឹងតម្រូវការរបស់មនុស្សគ្រប់រូប។ មានពេលខ្លះការកំណត់ទិសដៅនយោបាយអាចឃ្លាតឆ្ងាយពីតម្រូវការរបស់មនុស្សភាគច្រើន ក្នុងករណីបែបនេះមេដឹកនាំត្រូវតម្រង់ទិសនយោបាយរបស់ខ្លួនឡើងវិញ ដើម្បីឆ្លើយតបទៅនឹងតម្រូវការជាក់ស្តែងរបស់មនុស្សទូទៅក្នុងសង្គម។

៣.៤- មុខងារជាយន្តការ

ដើម្បីអនុវត្តកម្មវិធីនយោបាយរបស់ខ្លួនឲ្យបានជោគជ័យមេដឹកនាំម្នាក់ៗគប្បីបង្កើតជាយន្តការ។ បង្កើតបានហើយមេដឹកនាំគប្បីប្រឹងប្រែងឲ្យអស់ពីសមត្ថភាពប្រកបដោយស្មារតីទទួលខុសត្រូវខ្ពស់ ជាមួយនឹងសហការីក្នុងយន្តការទាំងនោះដើម្បីឈានទៅសម្រេចគោលដៅឬដោះស្រាយបញ្ហាដែលកើតមានក្នុងដែនសមត្ថកិច្ចឬក្នុងអាណត្តិរបស់ខ្លួន។

៣.៥- មុខងារប្រមូលផ្តុំឆន្ទៈនិងស្មារតី

ដូចបានពិចារណារួចមកហើយ បរាជ័យមួយក្នុងចំណោមបរាជ័យទាំងឡាយរបស់មេដឹកនាំ កើតមានពីកំហុសឆ្គងនៃកង្វះឆន្ទៈ ក្នុងការប្រមូលផ្តុំឆន្ទៈ និងស្មារតីរបស់មហាជន។ ដូច្នេះមេដឹកនាំគប្បីមានឆន្ទៈ មានភាពប៉ិនប្រសប់ដើម្បីប្រមូលផ្តុំកម្លាំងប្រកបដោយជំនឿជឿជាក់មកលើខ្លួនហើយ

ប្រែក្លាយជំនឿទាំងនោះឱ្យទៅជាចលនាសង្គមមួយយ៉ាងផុលផុសដើម្បីអនុវត្តនូវកម្មវិធីនយោបាយឲ្យទទួលបានជោគជ័យ។

៣.៦- មុខងារអភិបាលកិច្ច

មុខងារនេះកើតមាននៅក្នុងប្រទេសដែលអំណាចច្បាប់មានកម្រិតខ្ពស់ជាងអ្វីៗទាំងអស់។ ដោយសារមុខងារនេះបានធ្វើឲ្យប្រជាជនចេញផុតពីភាពល្មើសច្បាប់ ភាពអនាធិបតេយ្យ គ្មានច្បាប់ទម្លាប់និងការរំលោភបំពានគ្រប់បែបយ៉ាង។ មុខងារនេះអាចសម្រេចទៅបានអាស្រ័យដោយមានការត្រួតពិនិត្យការជំរុញលើកទឹកចិត្តនិងការដាក់ទណ្ឌកម្ម។

៤. និន្នាការរបស់មេដឹកនាំ

ពួកអ្នកវិទ្យាសាស្ត្រនយោបាយបានឯកភាពគ្នាបែងចែកនិន្នាការរបស់មេដឹកនាំជាបីប្រភេទ៖ មេដឹកនាំប្រភេទអភិរក្ស កំណែទម្រង់និងប្រភេទធ្វើបដិវត្តន៍។

៤.១- មេដឹកនាំប្រភេទអភិរក្ស

មេដឹកនាំប្រភេទនេះតែងចូលចិត្តថែរក្សាបេតិកភណ្ឌរូបីនិងអរូបីទាំងឡាយរួមមានវត្ថុសំភារៈនិងការគិតគូរដ៏សំខាន់ចាំបាច់ទាំងឡាយដែលប្រទេសជាតិធ្លាប់មានរួចមកហើយឲ្យបន្តស្ថិតស្ថេរគង់វង្សជាមួយនឹងសង្គមទំនើប។ គួរកត់សម្គាល់ថាមេដឹកនាំប្រភេទនេះមិនមែនជាមេដឹកនាំបែបអភិរក្សនិយមជ្រុលនូវអ្វីៗដែលមិនសមទំនងនឹងសម័យកាលនោះឡើយ។

៤.២- មេដឹកនាំប្រភេទកំណែទម្រង់

មេដឹកនាំប្រភេទនេះបានខិតខំធ្វើកំណែទម្រង់ក្នុងគោលដៅធ្វើឱ្យប្រទេសជាតិរស់រានមានជីវិតបន្តទៅទៀត តាមរយៈការកែលម្អរូបភាពរចនាសម្ព័ន្ធដែលមានស្រាប់ដើម្បីឱ្យមានលក្ខណៈកាន់តែសមស្របទៅនឹងសន្ទាក់រីកចម្រើនថ្មីរបស់សង្គម។

៤.៣- មេដឹកនាំប្រភេទធ្វើបដិវត្តន៍

មេដឹកនាំប្រភេទនេះបានប្រកាន់យកអាកប្បកិរិយាកំណត់ទិសដៅកសាងសង្គមជាតិដោយយកភាពចម្រើនជឿនលឿននិយមធ្វើជាគោលដៅ។ ម្ល៉ោះហើយគេបានប្រើមធ្យោបាយផ្តួលរំលំរបបចាស់ដែលគេយល់ថាហួសសម័យមិនជឿនលឿនទៅមុខតាមរយៈការធ្វើបដិវត្តន៍ហិង្សាដោយប្រើកម្លាំងប្រដាប់អាវុធបន្ទាប់មករៀបចំបង្កើត

នយោបាយថ្មីដែលគេពេញចិត្តនិងមានលក្ខណៈសមស្របទៅនឹងសម័យកាល។

៥. កត្តាជំរុញមនុស្សឲ្យក្លាយទៅជាមេដឹកនាំ

ឋានៈជាមេដឹកនាំមិនមែនជារឿងសាមញ្ញពេកទេ ប៉ុន្តែកើតឡើងពីក្ដីស្រមៃនិងប្រាថ្នាចង់បានរបស់បុគ្គល ម្នាក់ៗក៏ដូចជាទំនុកចិត្តរបស់មនុស្សភាគច្រើន។ ដើម្បីក្លាយទៅជាមេដឹកនាំមួយរូបបានគេអាចឆ្វេងកាត់កត្តាទាំងឡាយរួមមាន៖

កត្តាបន្តវង្ស៖ គេឃើញមានករណីបែបនេះក្នុងរបបរាជាធិបតេយ្យ។ ជាក់ស្ដែងក្នុងកាលៈទេសៈសមស្របណាមួយបិតាបង្កើតបានផ្ទេររាជសម្បត្តិទៅឱ្យបុត្រាច្បងបង្អស់របស់អគ្គមហេសីដើម្បីស្នងរាជ្យបន្តតាមវ័យកំណត់ដែលបានចែងដោយច្បាប់រាជវង្សរបស់នគរ។

កត្តារៀនសូត្រច្រើនឆ្នាំ៖ ដើម្បីមានលទ្ធភាពធ្វើជាមេដឹកនាំបាន សាមីខ្លួនត្រូវឆ្លងកាត់ការរៀនសូត្រច្រើនឆ្នាំទៅលើមុខវិជ្ជាជាច្រើននិងរៀនពីបទពិសោធន៍ជាក់ស្ដែងដើម្បីបង្កើនសមត្ថភាពតាមរយៈចំណេះដឹងនិងចំណេះធ្វើឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់គួរឱ្យជឿទុកចិត្តបាន។

កត្តាបោះឆ្នោត៖ ប្រជាពលរដ្ឋក្នុងបរិមាណដ៏ច្រើនលើសលប់បោះឆ្នោតសម្ដែងមតិឬឆន្ទៈគាំទ្រ ធ្វើជាមេដឹកនាំតាមរូបភាពប្រជាធិបតេយ្យ។

កត្តាប្រើប្រាស់កម្លាំងៈ កត្តានេះជាសកម្មភាពមិនស្របច្បាប់តាមរយៈការធ្វើរដ្ឋប្រហារដោយប្រើកម្លាំងយោធាដណ្ដើមអំណាចពីបុគ្គលដឹកនាំស្របច្បាប់ណាម្នាក់។

កត្តាតែងតាំង៖ យោងតាមសកម្មភាពនិងតម្រូវការចាំបាច់គេអាចតែងតាំងបុគ្គលណាម្នាក់ឱ្យធ្វើជាមេដឹកនាំស្ថាប័ន ដោយព្រះរាជក្រឹត្យរបស់ព្រះមហាក្សត្រក្រឹត្យ ឬអនុក្រឹត្យរបស់ប្រមុខរាជរដ្ឋាភិបាលផ្អែកទៅតាមគោលការណ៍«ភាពស័ក្តិសមនឹងទទួល» របស់បុគ្គលណាម្នាក់ដែលត្រូវតែងតាំង។

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

សរុបសេចក្ដីមក មេដឹកនាំគឺជាបុគ្គលដែលមានសមត្ថភាពដឹកនាំនិងគ្រប់គ្រងមនុស្សឆ្ពោះទៅរកសេចក្ដីចម្រើនរុងរឿងសម្បូរសប្បាយសម្រាប់ពួកគេក៏ដូចជាប្រទេស

ទាំងមូលប្រកបដោយក្ដីជឿជាក់និងស្រុះស្រួលគ្នាទៅវិញទៅមក។

មនុស្សមិនអាចធ្វើជាមេដឹកនាំបានទាំងអស់គ្នានោះទេ ហើយក៏មិនអាចធ្វើជាមេដឹកនាំ លើគ្រប់វិស័យបានដែរ។ លទ្ធភាពជាមេដឹកនាំត្រូវពឹងអាស្រ័យទៅលើ ទេពកោសល្យពីធម្មជាតិ ក៏ដូចជា ការខិតខំប្រឹងប្រែងរៀនសូត្របន្ថែមរបស់បុគ្គលម្នាក់ៗ ដើម្បីកសាងសមត្ថភាព និងគុណធម៌ ក្នុងភាពជាមេដឹកនាំ អស់រយៈពេលជាច្រើនឆ្នាំ។ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្ដី ក្នុងសម័យកាលបច្ចុប្បន្នមនុស្សម្នាក់ៗ គប្បីរៀនធ្វើខ្លួនជាមេដឹកនាំ ដើម្បីបន្តនិរន្តរភាពពីអ្នកដឹកនាំជំនាន់មុន ក្នុងពេលវេលាដ៏សមស្របណាមួយ អាស្រ័យទៅលើសមត្ថភាពការជឿជាក់លើខ្លួនឯងផ្ទាល់ និងទំនុកចិត្តពីអ្នកដទៃ ដើម្បីធ្វើជាមេដឹកនាំដោយស្របច្បាប់។ ម្យ៉ាងទៀត មេដឹកនាំក៏ជាស្នូលនៃការរីកចម្រើនរបស់សង្គមជាតិ។ មេដឹកនាំជាអ្នកនាំផ្លូវ និងបំភ្លឺផ្លូវឆ្ពោះទៅរកវឌ្ឍនភាព។ យ៉ាងណាមិញភាពមិនទទួលខុសត្រូវរបស់មេដឹកនាំស្របទៅតាមទំនុកចិត្តនិងក្ដីសង្ឃឹមរបស់មនុស្សភាគច្រើន អាចនាំទៅដល់ភាពរលំរលាយចំពោះប្រទេសជាតិនោះ។ ដូច្នេះហើយ ការជ្រើសរើសមេដឹកនាំ បានត្រឹមត្រូវសម្រាប់ប្រទេសជាតិនីមួយៗ គឺជាកាតព្វកិច្ចដ៏សំខាន់បំផុតរបស់ប្រជាពលរដ្ឋគ្រប់ៗរូប៕

គន្ថនិទ្ទេស

១- ឃូគិមទូយ សម្តេច បកប្រែជាភាសាខ្មែរពីសៀវភៅដើមរបស់ នីកូឡូ ម៉ាកាវែល្លី គ្រឹះស្ថានបោះពុម្ព?, ឆ្នាំ១៩៩៦។

២- សុខ គាង «វិទ្យាសាស្ត្រនយោបាយ» សៀវភៅសម្រាប់បង្រៀន ឆ្នាំ២០០២

៣- សុខ សាធ «កំណាប់សីលធម៌» គឺជាគ្រឹះស្ថានបោះពុម្ពផ្សាយអង្គរ បោះពុម្ព លើកទី២ ឆ្នាំ២០១២

៤- ឡេង ចិន្តា «មហាត្ម: គន្ធី និងគំនិត» បកប្រែជាភាសាខ្មែរ គ្រឹះស្ថានបោះពុម្ពផ្សាយ Idea Book *ឆ្នាំ២០១៣។*

៥- អ៊ុំ ប៉ុម «ប្រវត្តិគំនិតនយោបាយបស្ចិមប្រទេស» គ្រឹះស្ថានបោះពុម្ពផ្សាយអង្គរឆ្នាំ២០០៨។

៦- Denny Richard Motivate to win, Edition Kogan Page London N19JN, year…?